

Nők reprezentációja a politikában

Svédország és Magyarország helyzetének összehasonlítása

Zalaföldi Alexandra

Bevezetés

A 20. században a nők nagyarányú térnyerésének lehettünk szemtanúi az élet majd minden területén, különösen az oktatásban, a művészetekben és az orvostudományban. Ugyanekkor érdekképviselőjük nem állt (és a mai napig nem áll) arányban ezzel az előretöréssel.

Nagyon sokat elmond egy országban a demokrácia minőségéről az, hogy a nők lakossági arányszáma milyen mértékben találkozik a politika legfőbb döntéshozó szervében és úgy általában a közéletben felmutatható arányszámukkal.

A nők döntéshozatalban való nagyobb arányú részvétele nemcsak a nők érdeke, hanem az egész társadalomé.

A külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy több női politikussal kevesebb a korrupció, előnyére változik a politikai vitakultúra, növekszik a kompromisszumkészség és a szolidaritás. Összességében a férfi politikusok empatikusabbá válnak, a nők határozottsága és érdekérvényesítő képessége pedig a parlamenten kívül is megjelenik.

A nők képviselői arányának a nemzeti parlamentben el kellene érni azt az ún. „**kritikus tömeg**”-et (28-32%) amely fölött képviselőjük már érdemben meg tud jelenni a törvényhozásban.

Amennyiben Magyarországon a képviselők egyharmada nő lenne, nőne az esélye annak, hogy a nők eredményesek lehessenek a politikai napirend megváltoztatásában. Más megvilágításba helyezhetnének fontos ügyeket. Ennek is számos bizonyítéka van azokban az országokban, ahol a nők részvételi aránya eléri ezt az arányt.

Emellett nagyobb esély lenne arra is, hogy a fontos ügyek érdekében pártok feletti szövetségek jöhessenek létre. Ilyen lehet például a szociális ellátások kérdése, az esélyegyenlőség, vagy akár a nők számára a részmunkaidő biztosítása.

A nemek közötti tisztességes verseny, a valóban egyenlő politikai esélyek és a többféle szempont érvényesülése a politikai döntéseknél a nők és a férfiak érdekét egyaránt szolgálja.

Többek között azért is választottam Svédország és Magyarország összehasonlítását, mert a két ország között a nők lakossági és közéleti arányszáma tekintetében jelentős különbség figyelhető meg.

Hiszen míg az elsőben a nők lakossági arányszáma (50,2%¹) és a parlamentben az általuk elfoglalt helyek aránya (45%) közötti különbség szinte elenyésző, addig hazánkban ez a két arányszám sajnálatos módon igencsak távol áll egymástól: 53% és 9,1%.

Ennek fényében egyáltalán nem meglepőek, az *Economist Intelligence Unit*² által készített „Demokrácia Index 2010” elnevezésű felmérés eredményei, mely az országokat a demokrácia fejlettsége alapján csoportosítja.

A rangsor azt mutatja, hogy a skandináv államok a legtökéletesebb demokráciák, a 167 országot rangsoroló kimutatásban az első négy helyet is ezek az országok foglalják el. E felmérés szerint Magyarország is a demokratikus közösség tagja, mégis abban a népes ország-csoportban helyezkedik el a rangsorban 43.-ként, amelyben a demokráciát bizonyos hiányosságok jellemzik. Egy fő hiányosság úgy gondolom, az előbb bemutatott női képviseleti arányszámok alapján, máris szembetűnő.

Az Interparlamentáris Unió minden évben elkészíti azt az felmérést, melyben az országokat a női parlamenti képviselők aránya szerint rangsorolja. Ezen a listán Svédország 40% fölötti arányszámaival 1997-től 2003 augusztusáig az első, majd 2003 szeptembere óta a mai napig a dobogó második fokán áll.³

Ehhez képest Magyarországot elég sokáig kell keresni az említett rangsorban, ugyanis hazánk a felmérésben szereplő 146 ország között, jelenleg a 105. helyen szerepel.

Kutatásom során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy Svédország, mely a fentebb említett összehasonlító felmérés alapján a nők parlamenti képviseletét illetően a lista második helyén áll, hogyan tud az ott alkalmazott módszerek segítségével mintául

---

¹ Statistics Sweden: http://www.scb.se/Pages/PressRelease_308294.aspx (Utoljára megtekintve: 2011. március 25.)

² A világ legnagyobb, nem befektetési banki jellegű gazdasági-politikai előrejelző intézete - a The Economist folyóiratot gazdó cégcsoport kutatási részlege - 167 országra és területre állapított meg újonnan kidolgozott demokráciaindexet, öt fő kategória alapján.

³ Az Interparlamentáris Unió ranglistáján egészen 2003 augusztusáig foglalta el Svédország az első helyet; a következő hónapban Ruanda lépett a helyébe, visszaszorítva így Svédországot a második helyre, melyet a mai napig őriz.

szolgálni egy olyan közép-európai országnak, mely ugyanezen a listán egyre lejjebb csúszik, egyre rosszabbul teljesít.

Véleményem szerint a téma aktualitását két fő érv támasztja alá. Az **első** – és talán legfontosabb –, hogy **Magyarországon** most érkezett el a pillanat a paradigmaváltásra a nők politikai reprezentációját illetően, ugyanis mostanra ért a húszas éveibe az az első, rendszerváltás utáni generáció, melynek jelentős része már nem a hagyományos családmodellben nőtt fel, hanem az anya volt az, aki a „kenyérkereső” szerepét töltötte be. Többek között ez az oka annak, az így felnőtt fiatalok már másképp gondolkodnak a nemek társadalmi szerepéről.

A **második**, szintén jelentős fontosságú érv, pedig az, hogy a tavalyi évben az Európai Unió részéről is megszületett az az igény az „Európa 2020” program formájában, hogy kifejezze a nemek közötti egyenlőség iránti elkötelezettségét. A program egy olyan kitévelt is tartalmaz, mely szerint szükség van *„a nemek közötti egyenlőséget fokozó politikák kidolgozására annak érdekében, hogy növeljük a munkaerő-piaci részvételt, azaz fokozzuk a növekedést és a társadalmi kohéziót.”*

Legfőképp e két jelentős attitűdbeli változás következtében a magyar politikai szereplőknek, a pártoknak, valamint a kormánynak fel kellene ismernie, hogy elengedhetetlenül szükséges az, hogy változtasson szemléletmódján e kérdésben. Hiszen mind belülről, a társadalom irányából, mind kívülről, egy nagyobb nemzetközi szervezet irányából (Európai Unió) egyre több fórumon figyelhető meg azon szereplők egyre aktívabb elköteleződése, akik vágynak erre a változásra.

Svédország

Először is Svédország és Magyarország történelmét kell vizsgálnunk attól az időszaktól, mely a svéd nők számára meghozta az áttörést, vagyis 1970-es évektől, egészen napjainkig.

Kiindulópontként rendkívül fontosnak tartom annak tisztázását, hogy a nők politikai szerepvállalását elősegítő „svéd modell” nem egy több száz éve fennálló intézmény. A folyamat a női választójog bevezetésével (1919/21: a svéd választójogi törvény reformja és egyben nőkre való kiterjesztése) kezdődött és az 1970-es évek elejétől erősödött meg igazán.

Az **1970**-es években újabb és újabb női csoportok alakultak a pártszervezeteken kívül.

Ezeket Nyugaton néha – tágabban vett értelemben – „nőmozgalomként” vagy egyenesen “feminista mozgalomként” emlegetik. A nők megtették az első lépéseket érdekeik képviselésének irányába és többé már nem fogadták el, hogy politikai képviselőiket férfiak lássák el.

A női képviselő arányának növekedése tovább folytatódott, és **1980**-ra a nők aránya a parlamentben és helyi szinten egyaránt elérte a **28%**-ot. Ennek a jelenségnek egyik lehetséges magyarázatául a svéd választási rendszer szolgál, amely abban az időben, teljes mértékben proporciónális volt. A pártok jelöltlistákat állítottak és minden választókerületben arányos képviselőt kaptak. Az **1980**-as évek elején számos különböző eredmény segítette a nők képviselésének növekedését.

Az **ENSZ**-nek készített **jelentések** a nők helyzetéről nagyban hozzájárultak a nők egyenlőségét szorgalmazó menetrend kialakításához Svédországban. 1980-ban és 1985-ben készültek ilyen jelentések, melyek a nemek esélyegyenlőségének programját tartalmazták. A '85-ös jelentésben a kormány kitűzött célja az volt, hogy növelje a női képviselő arányát, úgy, hogy 1991-re mindkét nem megjelenjen a svéd közigazgatás minden szervében.

Többek között e két jelentés hatására, a politikai pártok bevezették az első támogató intézkedéseket⁴ a női párttagok számára. 1987-től a baloldali⁵ pártok kvótákat vezettek be, a jobboldali⁶ pártok pedig erre irányuló ajánlásokat tettek.

Még ugyanebben az évben az akkori nemek közötti egyenlőségért felelős miniszter, Anita Gradin egy olyan, két femokratából álló vizsgálóbizottságot jelölt ki, melynek javaslatai útjára indítottak egy jelentős növekedési folyamatot a nők képviselésében.

Az évtized végére a női parlamenti képviselők aránya **38%**-ra növekedett. Ezt azonban az 1991-es választások után egy **5%**-os csökkenés követte. Ez a fordulat nagyon erős reakciót váltott ki Svédországban a pártszervezeteken belüli és kívüli nőkből egyaránt. 1991-ben közvetlenül a választások után a kormányzó pártok női tagjai kompenzációt kértek, oly módon, hogy a miniszteri posztok nagy részét és a választott testületekben több vezető posztot is maguknak követeltek.

---

⁴ A pártok először célkitűzéseket fogalmaztak meg ajánlások formájában, majd az 1990-es évektől egyre inkább a női képviselők arányára vonatkozó kvóta vált az előnyben részesített stratégiává.

⁵ Zöld Párt, Baloldali Párt, Szociáldemokrata Párt

⁶ Liberális Párt, Kereszténydemokrata Párt, Konzervatív Párt, Centrum Párt

Még ugyanebben az évben értelmiségi nők egy csoportja, két kutató és egy szerző, megalakította a **“Support Stockings”** elnevezésű hálózatot, melynek célkitűzései között megjelent a nők parlamenti reprezentációjának elősegítése, jobbítása és nőbarát politika „kikényszerítése” az újonnan alakult konzervatívok vezette koalíciós kormánytól.

A női szervezetekben aktívan részt vevő nőknek nagyon jó médiakapcsolataik voltak, és azzal fenyegetőztek, hogy megalakítják a saját Női Pártjukat, amennyiben nem történnek jelentős változások. A közvélemény-kutatások eredményei azt bizonyították, hogy mind a nők, mind a férfiak egyharmada támogatta volna egy ilyen női párt megalakítását. A **“Support Stockings”** elnevezésű hálózatnak sikerült elérnie egyik legfontosabb célját: országos vitát kiváltania.

A svéd **Szociáldemokrata Párt** a maga számára előnyös lehetőséget látott az így kialakult helyzetben, és megpróbálta maga mellé állítani a nőket az általuk követelt intézkedések meghozatalával. Gyakorlatilag a szociáldemokrata nőtagozat ugyanazokat a taktikákat alkalmazta, mint a **“Support Stockings”** hálózat, csak a párton belül. Azaz felhívta a figyelmet arra, hogyha a párt nem fogadatosít valamilyen intézkedést annak érdekében, hogy javítson a nők képviseleti arányán, akkor a nők saját listát vezetnek be.

A kormányon lévő két konzervatív párt, attól való félelmében, hogy a hálózat vezetői valóban beváltják fenyegetésüket, teljesítette a nők követeléseit. Ez áttörést hozott a nők számára a politikában, például a kormányon belül, amelyben addig abszolút többségben voltak a férfi politikusok.

Ezek a fejlemények azonnal éreztették hatásukat. Az 1994-es választások alkalmával a parlamenti helyek 44%-át nők nyerték el és területi szinten is hasonló eredményeket értek el.

A történelem során ez volt az első alkalom, amikor az 1994-es választások után a kormány fele női miniszterekből állt.

A legnagyobb párt, a Szociáldemokrata Párt is ekkor hozta meg azt a döntést, mely szerint jelöltlistáján minden második jelölt nő legyen.

Egyértelmű, hogy ez a drasztikus változás a nők képviseletéről folyó intenzív és éles nyilvános vitának, és annak a nagyon erős kettős nyomásnak az eredménye, amelyet Svédország vezető pártja, annak női tagozata és a párton kívüli női szervezetek fejtettek ki, és amely az ország életében a politikai hatalom csaknem felét a nők kezébe helyezte.

A női képviselet arányának növekvő tendenciája az 1990-es évek közepe óta mind a parlamentben, mind a kormányban töretlennek mondható. A 2000-es évek sem hoztak változást, a nők aránya a parlamentben 2000 óta átlagosan 45%, a kormányban pedig 46%-os.

Ebből a rövid összefoglalóból is látható, hogy a svéd nők politikai térnyerése az 1970-es évektől kezdve– egy kisebb hullámvölgytől eltekintve – mindvégig töretlen volt és az ottani női képviselőjelöltek a mai napig magas arányszámokat érnek el a parlamentben, kormányban és helyi szinten egyaránt.

A fentiekből is látható, hogy a példaértékűnek számító „*svéd-modell*” sikere négy tényező összjátékának köszönhető (vagyis ez a 4 elem csakis együtt, egymást segítve volt képes arra, hogy megteremtse a svéd modellt). Ez a négy tényező pedig, a női képviseletet elősegítő kvótarendszer, a politikai pártok, az arányos-listás választási rendszer, valamint az aktív nőmozgalom.

A svéd modell négy tényezőjének bemutatása

Az alábbiakban e négy tényező rövid bemutatására vállalkozom, valóban csak a legfontosabb tudnivalókra szorítkozva:

1. Kvótarendszer

A kvóták bevezetése és alkalmazása mellett számos igen meghatározó érvet lehet felsorakoztatni.

Az első, és talán legfontosabb, hogy a női kvóta nem diszkriminál, inkább valamiféle kompenzációt nyújt azokért az akadályokért, melyek meggátolják a nőket abban, hogy nagyobb arányban vehessenek részt a politikában. Másodszor, a nőknek, mint állampolgároknak joguk van az egyenlő képviselethez; ahhoz, hogy érdekeikért ők maguk állhassanak ki a politika különböző fórumain.

A nők a férfiakétól merőben eltérő hozzáállást és gondolkodásmódot képviselnek; éppen ezért tapasztalataikra és problémamegoldó képességeikre kétségkívül szükség van a politikában.

Számos tanulmány számol be arról, hogy azokban az országokban, ahol a kvótának köszönhetően a nők aránya nagyobb a döntéshozatalban, kevesebb a korrupció.⁷

Emellett a kvóta tartalma nem az érdeemesek érdemtelenekkel való felváltásáról, hanem éppen az érdeemesek közötti esélyegyenlőség megteremtéséről szól⁸. A kvóták bevezetése nem azt jelentené, hogy politikai végzettséggel nem rendelkező nőkkel töltenék fel a nők számára biztosított helyeket, hanem azt, hogy a képzett, politikai ambícióval rendelkező nők számára lehetőség nyílna arra, hogy nőtársaik érdekeit képviselhesék a politika különböző fórumain (pártokban, parlamentben, bizottságokban egyaránt).

S végül, de nem utolsó sorban, ezen rendelkezések a választók számára is előnyösek lennének, mert biztosítanák számukra a valódi szabad választás jogát; mert jelenleg valójában a politikai pártok azok, melyek döntenek arról, hogy ki lehet megválasztható.

A kvótarendszerek nem fogadják el azt az érvet, mely szerint nincs elég kompetens nő és megkövetelik, hogy a pártok komolyan kezdjenek el nőket toborozni és beengedjék őket a pártszervezet minden szintjére. Ily módon a kvóták a rekrutációs folyamat „szívét” célozzák meg.

2. Politikai pártok

Számos tanulmány kimutatta, hogy, valójában a politikai pártok a kiválasztási rendszer igazi kapuőrei; azok, akik dönthetnek arról, hogy indítanak-e női jelölteket az elkövetkező választásokon, és ha igen, akkor hová pozícionálják őket a pártlistán.

A politikai pártok egy kompetitív politikai környezetben csakis akkor jelölnek nőket, ha többlétszavazatot remélnek e lépéstől. A pártok általában a női szavazatokért folytatott küzdelem részeként vezetik be a nők számára kedvező intézkedéseket, hiszen mivel is tudnák jobban megnyerni maguknak a női szavazókat, mint azzal, hogy egyre több nő jelenik meg az adott párt színeiben?

---

⁷ Kancsár 2010

⁸ Ilonszki 2009: 29

Ennek ismeretében talán nem is oly meglepő, hogy Svédországban is a pártok voltak azok, melyek a legfontosabb szerepet játszották és a legtöbbet tettek a nők politikai képviselőtének javítása érdekében.

A nemzetközi szakirodalom által gyakran hangoztatott érvelés, hogy Svédországban a kvóták bevezetése a legfőbb oka annak, hogy a nők politikai reprezentációja az egyik legnagyobb mértékű a világon.

Ez azonban így, ebben a formában nem teljesen pontos, ugyanis Svédországban soha nem vezettek be – például – alkotmányos szintű kvóta-szabályozást.

Sőt, a svéd politikai pártok először az 1980-asak években vezettek be nemekre vonatkozó választási kvótákat, amikor a nők már a parlamenti helyek 20-30%-át birtokolták.

E nélkül a szilárd hatalmi bázis nélkül, mellyel a nők a politikai pártokban és a parlamentben egyaránt rendelkeztek, meglehetősen nehézkesnek, ha nem lehetetlennek tűnt volna a kvótarendszer bevezetése (az akkori erőteljes ellenállás mellett).⁹

A pártok által alkalmazott stratégiák a nők politikai reprezentációjának növelése érdekében különböző – háromféle – formát ölthetnek.¹⁰

A párt-kvóták (*party-quotas*) általában olyan speciális intézkedéseket jelentenek, melyek arra irányulnak, hogy növeljék a nők arányát a párt jelöltjei vagy a megválasztott képviselők között. Általában meghatározott százalékokat, arányokat vagy számtartományokat állítanak fel a jelöltek számára, de van úgy, hogy a képviselők sorrendjét állapítják meg a pártlistán. A párt-kvótákat különbözőképp, nemek szempontjából semlegesen vagy nem-specifikusan lehet megfogalmazni, de előfordul az is, hogy csak a minimumot vagy maximumot határozzák meg a nemek számára.

A pártok célkitűzései (*targets*) szorosan kapcsolódnak a kvótákhoz, ám mégis különböznek abból a szempontból, hogy az utóbbival ellentétben nem rendelkeznek kötelező erővel.

Általában a célkitűzések *ajánlások* formájában jelennek meg, megállapítva egy bizonyos elérendő célt, mely konkrét százalékokat, arányszámokat és néha meghatározott ütemtervet is tartalmaz a teljesítéshez.¹¹

---

⁹ Freidenvall 2003:2

¹⁰ Lovenduski 1993: 8

Végül, a célok (*goals*) olyan elköteleződést jelentenek a pártok részéről a nők nagyobb arányú képviselésének előmozdítása mellett, mely nem tartalmaz konkrét javaslatot arra nézve, hogy erre hogyan, mikor és milyen mértékben kerül sor.¹²

A *nem-cselekvés* (*non-action*) fogalma pedig azt az állapotot takarja, amikor a politikai pártok a fent említett három stratégia egyikével sem rendelkeznek.

A „nem-cselekvés” egyik svéd pártot sem jellemezte; mindegyikük vállalta, hogy bevezet valamiféle intézkedést a nők nagyobb arányú parlamenti képviselése érdekében; ez is erősíti azt a tézist, hogy a cselekvés az, ami számít.

Először is fontos megjegyezni, hogy a kvóták bevezetését leginkább az ideológiai spektrum *balján* elhelyezkedő pártok támogatták, mint például a Zöld Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Baloldali Párt.

A Zöld Párt elsőként vezetett be kvótát 1981-ben mely azt jelentette, hogy a párt testületeiben és a bizottságokban mindkét nemnek legalább 40%-ban meg kellett jelennie. Ezt a rendelkezést 1987-ben a pártlistákra, majd tíz évvel később 50%, plusz/mínusz egy főre terjesztették ki.

A zöldeket a Baloldali Párt követte 1987-ben, mégpedig egy olyan intézkedéssel, mert kimondta, hogy a nőknek legalább azonos arányban kell megjelenniük a pártlistákon és a választókerületekben; ezt 1990-ben egy 40%-os, majd három év múlva egy 50%-os minimummal egészítették ki mindkét nem javára.

A messze legnagyobb politikai párt Svédországban, a Szociáldemokrata Párt stratégiát váltott és a célkitűzések helyett kvótát kezdett alkalmazni.

1987-ben a párt úgy döntött, hogy a minimális képviselést mindkét nem számára 40%-ban határozza meg a párton belül minden szinten.¹³

Ezt az intézkedést 1990-ben a „a nemek egyenlő képviselése” követte, majd 1993-ban bevezették a „cipzár-rendszer”-t (*varvade listor, varannan damernas*), mely szerint a nők és a férfiak váltakozva szerepelnek a pártlistán. Ami ebben az esetben a legmeghatározóbb az az, hogy ki áll a lista élén.

A dolog érdekessége, hogy a svéd nyelv a „cipzár-rendszer”-re a „*varannan damernas*” fogalmát használja. Ez a kifejezés egy hagyományos svéd táncra utal, amikor is

---

¹¹ Freidenvall 2003: 11

¹² Uo. 2003: 11

¹³ Freidenvall 2003: 11

a nők és a férfiak felváltva hívják táncba egymást. Így a „cipzár-rendszer”-re nem kvótaként tekintettek, hanem mint a politikai hatalom egyenlő arányú meg- és felosztására a két nem között. S a nőket (vagy épp a férfiakat) nem rászorulóként vagy csalóként kezelték, akik tisztességtelen előnyökhöz akarnak jutni a kiválasztási folyamat során.¹⁴

Az ideológia spektrum jobbán helyet foglaló pártok inkább célkitűzéseket és célokat valósítottak meg.

Noha elkötelezték magukat a nők nagyobb arányú képviseletének támogatása mellett, ezen pártok mégis megosztottak voltak az általuk alkalmazott stratégiákat illetően.

A Liberális- és a Kereszténydemokrata Pártnak elsősorban célkitűzései voltak, míg a Konzervatív- és a Centrum Párt általános célokat fogalmazott meg és csupán a retorika szintjén hangsúlyozták a női képviseleti arány emelkedésének fontosságát.

S végül, de nem utolsó sorban, még azt érdemes kiemelni, hogy a pártok az elmúlt 30 évben folyamatosan vezettek be különböző intézkedéseket és a stratégiák megválasztását bizonyos mértékű radikalizálódás jellemezte.

Hiszen míg az 1970-es években elsősorban az elméleti célokat és ajánlásokat preferálták, addig az 1980-as évek az elméleti célok helyett a konkrétabb célkitűzések és kvóták irányába történt elmozdulást demonstrálják. Az 1990-es évektől kezdve pedig inkább a kvóta vált az előnyben részesített stratégiává.

3. Választási rendszer

Számos tanulmány bizonyítja, hogy az arányos- listás rendszer, különösen akkor, ha egyéb szabályok is kiegészítik (például női kvóták), és egyenlőséget hirdető kulturális örökség és politikai attitűdök támasztják alá, meglepően magas képviseleti arányokat produkálhat.

Ezt az elképzelést támasztja alá Svédország példája is. Itt az arányos választási rendszert nyitott pártlistákkal alkalmazzák. A rendszer ezen eleme kapcsán játszanak meghatározó szerepet a választók attitűdjei. Ugyanis egy hagyományos értékeket valló társadalomban ez a tényező megnehezítené a női jelöltek számára a politikai hatalomba való bekerülést, Svédországban azonban a nők számára ez semmiféle hátrányt nem jelent, mert az egyenlőség iránti elkötelezettségüknek köszönhetően, a választók kiegyensúlyozzák a pártlistát,

---

¹⁴ Freidenvall 2006: 18

amennyiben erre lehetőségük adódik. A nyitott pártlista ugyanis lehetőséget biztosít arra, hogy a választópolgárok kinyilvánítsák szimpátiájukat egy adott párt, illetve bizonyos képviselők iránt.

4. Aktív nőmozgalom

Svédországban a feminizmus második hullámának részeként jelent meg az „új” nőmozgalom,¹⁵ mely az 1970-es években még talán gyengének mondható, azonban a következő évtizedtől kezdve egyre erőteljesebbé vált és a nők politikai egyenlőségéért szállt síkra.

A legfontosabb szervezetek, melyeket az új mozgalommal azonosítottak a „8-as Csoport” és annak társszervezetei voltak. A „8-as Csoport” (*Grupp 8*) egy olyan független szocialista feminista mozgalom volt melyet nyolc nő alapított 1968-ban, Stockholmban. Ugyanekkor indultak virágzásnak a feminista könyvesboltok és kávézók, női központok, nyári táborok és tanfolyamok. Ezek közül számos rövid életű volt, de többen bizonyos időközönként újra és újra megjelentek és néhányan közülük még ma is léteznek.

Az 1980-as és 90-es években új feminista szervezetek jelentek meg és a feminista hálózat is nagyobb hangsúlyt kapott.

Az új nőmozgalom a politikai pártok nőtagozatait és Svédország legrégebbi, 1884-es alapítású nőszervezetét, a Fredrika Bremer Egyesületet¹⁶ is megerősítette, valamint hozzájárult ahhoz, hogy a pártokon és más szervezeteken belül intenzívebbé váljon a nők tevékenysége.

A női szervezetek mellett a politikai pártok nőtagozatai közül a szociáldemokrata nők voltak azok, akik a legtöbb erőfeszítést tették a nők nagyobb arányú politikai képviselete érdekében: ambiciózus reformprogramot dolgoztak ki a nők reprezentációjának javítására, valamint irányelvek és kvóták elfogadásáról igyekeztek meggyőzni pártjukat, sikerrel.

A 1990-es évek meghatározó női szervezete/hálózata a már említett “Support Stockings” volt, mely eredményesen szállt síkra a nők politikai képviseletének jobbítása érdekében. A hálózat elérte legfőbb célját: sikerült országos vitát kiváltania a női képviselet

---

¹⁵ Sainsbury 2004: 67

¹⁶ A Fredrika Bremer Egyesület Svédország legrégebbi, 1884-es alapítású nőszervezete, mely a női egyenjogúságért küzd. Az Egyesület által szorgalmazott számos változás ma már elfogadott törvény formájában vagy más módon megvalósult. Mindezen sikerek ellenére a szervezet továbbra is a nemek közötti teljes egyenlőség elérésére törekszik. Nevét Fredrika Bremer svéd feminista írónőről (1801 – 1865) kapta, aki egész életét a női egyenjogúságért való küzdelemnek szentelte.

kérdésében, és nagyrészt tevékenységüknek köszönhetően a következő 1994-es választásoktól kezdve ismét – a mai napig is tartó – növekedésnek indult a női képviselők aránya a parlamentben.

A 2000-es években újabb nőszervezetek alakultak. Az egyik például a „Nők Nemzetközi Szövetsége a Békéért és Szabadságért” (*Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet*), mely egy nemzetközi szervezet tagjaként különböző projektek keretében biztonságpolitikai kérdésekkel foglalkozik és a női egyenjogúságért küzd.¹⁷

A másik ilyen szervezet, melyet érdemes megemlíteni, a 2005-ben lobby csoportként megalakult „Feminista Kezdeményezés” (*Feministisk Initiativ*). Megalakulása után a szervezet gyors növekedésnek indult (hat nappal megalakulása után 2500 tagot számlált), s az első kongresszusukon megfogalmazott programpontok között már egy politikai párt alapítása is helyet kapott. Még ugyanebben az évben az újonnan alakult párt kijelentette, hogy indul a 2006-os választásokon, azonban a parlamentbe nem jutottak be.¹⁸

Ennek ellenére a párt nem adta fel a reményt és a következő, 2010-es választásokon is indult, melyen a korábbinál is kisebb szavazati aránnyal számolhatott.

Egyesek úgy vélték, hogy a Feminista Kezdeményezés népszerűségének zuhanása annak a megnövekedett radikalizmusnak és szélsőséges irányba való elmozdulásnak tudható be, mely a párt tevékenységét az utóbbi időben jellemezte.

Azonban ez sem akadályozta meg a párt támogatóit abban, hogy továbbra is jelentős pénzüsségeket adományozzanak a Kezdeményezés részére, melyet ők arra használnak fel, hogy szélsőséges megnyilvánulásokkal (pl. a tavalyi évben pénzégetéssel) próbálják meg felhívni a figyelmet a nők és férfiak közötti egyenlőtlenségekre.¹⁹

Magyarország

Svédországgal ellentétben, Magyarországon a nőkérdés soha nem volt a társadalompolitika lényeges része.

---

¹⁷ <http://www.ikff.se/> (Utoljára megnézve: 2011. március 24.)

¹⁸ <http://www.ikff.se/>

¹⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Feminist_Initiative_%28Sweden%29 és <http://www.feministisktinitiativ.se/index.php> (Letöltés ideje: 2011. március 24.)

Az 1970-es években – a svéd nőmozgalom megerősödésének időszakában – Magyarország már 25 éve a szocialista blokk részét képezte. Ez – többek között – azt jelentette, hogy a kizárólagos hatalmat – szovjet támogatással és felügyelettel – egyetlen párt, a Magyar Szocialista Munkás Párt (MSZMP) gyakorolta, melynek pozícióját alkotmányban rögzítették.

Ezt az időszakot, vagyis a Kádár-korszakot egyfajta „puha diktatúra” és „kettős retorika” jellemezte. A pártállam már nem törekedett totális diktatúrára, s míg ideológiájában élesen szembehelyezkedett a nyugati kultúrával addig a kapitalista típusú fogyasztásra bízta az a társadalmat.

A független társadalmi szervezeteket (pl. nőszervezetek) betiltották. A néhány megmaradt szociális szervezet pedig mind együttműködött a párttal, melynek ellenőrzése alatt állt.

Ilyen volt például a Magyar Nők Országos Tanácsa (MNOT) is, mely az egyetlen fennmaradt nőszervezetként, a párt irányítása alatt továbbra is önállóan működött. Feladata volt a nőkérdés napirenden tartása, javaslatok kidolgozása a párt és az állam vezetői szervei számára, állásfoglalás a kül- és belpolitikai kérdésekben, valamint a konzultációs kapcsolat a területi nőbizottságokkal.

A **Kádár-korszak** politikusai ugyan tettek bizonyos gesztusokat a nők felé, azonban – mint intézkedéseik zöme – ez is csak a látszat-demokrácia része volt. Az 1949-53-as ciklus óta kvóták biztosították, hogy női arcok is megjelenjenek a parlamentben; de a törvényhozás önmagában a pártvezér intézkedéseit jóváhagyó álpárlamentként működött, így a női képviselő sem volt valódi képviselő. A párt- és az állami hatalom csúcsán azonban, ahol a valódi döntések születtek, a nők egyáltalán nem voltak jelen. 1985-ben egyetlen női tagja volt a Minisztertanácsnak (Dr. Csehák Judit) és a miniszteri posztok döntő többségét is férfiak töltötték be, pontosan úgy, mint ahogy a párt legmagasabb szintű döntéshozó testületében, a Központi Bizottságban. A kiterjedt jóléti rendszer lehetővé tette ugyan a nők számára, hogy munkát vállaljanak, de a női munkák többsége a rosszul fizető és kevesebb elismertséggel járó hivatások közé tartozott; és a nőktől továbbra is változatlanul elvárták, hogy helytálljanak a háztartás és a gyermeknevelés területén. Az 1980-as évek közepe felé már érezni lehetett annak a változásnak az előszelét, mely végül 1989-ben következett be: Értelmiségiek egy csoportja találkozót szervezett, melyeken a békés átmenet menetrendjét tervezték meg. Azok a

működő szervezetek, melyek tovább kívántak működni a majdani új rendszer keretei között, önmaguk is megújulásra törekedtek. Többek között ilyen szervezet volt a **Magyar Nők Országos Tanácsa** is.

Az egyetlen működő nőszövetség megújulására, a változtatásra 1989. június 24-25-re összehívott nőkonferencián nyílt lehetőség. A cél egy olyan alulról építkező nőszövetség létrehozása volt, mely beilleszkedik az önkormányzati rendszerbe. A kétnapos konferencián végül – viták keresttüzeiben- megszűnt az MNOT, és **Magyar Nők Szövetsége** (MNSZ) néven új nőszervezet alakult. A szervezet elnökének dr. Asbóthné Thorma Juditot választották, aki úgy vélekedett, hogy „az 1970-es nőpolitikai határozat után szétverték az élő nőmozgalmat, az részben átmentődött, átszivárgott a Hazafias Népfrontba”. Az egyik legfontosabb feladatnak pedig a kezdeményezések bátorítását és a nők politikai szerepének kiszélesítését tartotta.

1989/90-ben Magyarországon politikai rendszerváltás zajlott le, amikor is a szocializmus helyébe a demokratikus értékrend lépett és az ország államformája köztársasággá változott.

Ez a fordulat reményt ébresztett a társadalomban és a társadalom részeként a nőkben. Hittek abban, hogy az újonnan kialakuló demokrácia alapja a képviselőlet és a nemek közötti egyenlőség lesz.

A rendszerváltás utáni első szabad választáskor a parlamentbe jutásért egymással versengő mintegy ötven párt azonban nem tartotta fontosnak, hogy önálló nőpolitikai programot dolgozzon ki, kísérletet sem tettek a női választók megnyerésére.

A választások után, a magyar Országgyűlésbe bekerült politikai pártok egyike sem támogatta kimondottan a nőket. A rendszerváltás óta a parlamenti pártok közül csak egyetlennek volt női elnöke, és a nők a pártvezetőségekben is alulreprezentáltak.

Ugyanis a férfi politikusok voltak azok, akik megalapították az új politikai pártokat és ők vezették le az intézményi tárgyalásokat is a rendszerváltás idején. Ezért cserébe ők lettek a pártok kapuőrei, akik a kiválasztási folyamatot ellenőrzik. Ebben a (politikai) környezetben, nagyon kevés lehetőség volt alternatív utak megnyitására, és az új pártrendszerben a nők azt vehették észre, hogy nem, mint a politika képviselői, hanem mint alanyai vesznek részt a folyamatokban.

Művelt, középkorú férfiak töltötték be a 386 tagú országgyűlés sorait. A nők csak a parlamenti helyek 7%-át tudták megszerezni, ami a szocialista időkben birtokolt 25%-os átlaghoz képest drámai visszaesést jelentett.

A **második** parlamenti ciklusban, amikor a szocialista és a liberális párt került kormányra magasabb (bár még mindig alacsony), **11%**-os arányszámot találunk. A **harmadik**, 1998-as parlamenti ciklus jobboldali többsége és kormánya valamivel alacsonyabb, **8%**-os női aránnyal járt, míg a **negyedik** és az **ötödik** ciklusban, amikor ismét a szocialista – liberális koalíció került kormányra, enyhén magasabb (**9%**, illetve **10%**) volt a nők parlamenti képviselőinek aránya.

A legutóbbi, 2010-es választásokon – 1998 után – ismét a jobboldali koalíció szerezte meg a parlamenti többséget és alakított kormányt. Ez a váltás a nők számára a parlamenti helyek **9%**-át jelentette.

A rendszerváltás után folyamatosan alakultak a nőszövetségek, alapítványok és érdekvédő egyesületek, azonban ezek közül egyik sem tudott hatékonyan fellépni a nők politikai képviselőinek ügyében, sőt általában ezt nem is tűzték ki célul. A jelentősebbnek mondható női szervezetek az 1990-ben alapított **Feminista Hálózat**, mely külön folyóiratot (*Nőszemély*) indított és többször lépett fel közösen a zöld mozgalommal; és az 1992-ben –többek között – SZDSZ-es parlamenti képviselőnők által létrehozott Magyarországi Női Alapítvány (**MONA**), mely később pártsemlegessé vált.

A 2003-ban alakult **Magyar Női Érdekvégyesítő Szövetség** – talán az egyetlen – olyan ernyőszervezet (rövidítése: Női Érdek), melynek célja a magyar nők társadalmi és jogi egyenlőségéhez való hozzájárulás és egy ún. szemléletváltás elősegítése a nemek esélyegyenlőségének tekintetében.

A 2005 óta működő F fiatal Nőkért Alapítvány (**FIONA**) pedig kifejezetten a fiatal lányok és nők öntudatosságát és jogismereteit kívánja támogatni, illetve elősegíteni a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét a teljesebb demokrácia elérésének érdekében.

Az a folyamat, melyben a politikailag aktív nők reménykedtek sem az 1990-es, sem a 2000-es évek elején nem indult meg. Ugyanis a nők munkaerő-piaci térnyerését nem követte megemelkedett arányú politikai képviselőik. Ezért is határozott úgy két liberális parlamenti képviselő **2007**-ben, hogy a folyamat

felgyorsítása érdekében kísérletet tesz arra, hogy törvényi úton - a nők esélyegyenlőségét elősegíteni hivatott – kvóta bevezetését kezdeményezzék.

Kezdeményezésükkel olyan kötelező erővel bíró jogszabályt kívántak alkotni, mely aktívan befolyásolja a nők jobb arányú politikában való megjelenését.

A **T/3066.** számú törvényjavaslat a választási eljárásról szóló egyes törvényeket kívánta módosítani a nemek közötti tényleges esélyegyenlőség megteremtése érdekében.

A betervezők elképzelése szerint a pártlistákon felváltva következtek volna a különböző nemű jelöltek (ez az ún. „cipzár-rendszer” vagy „cipzár-pártlista”), illetve a javaslat egy olyan feltételt is tartalmazott, mely szerint, ha egy megválasztott képviselő valamilyen okból kiesik, a helyére csak vele azonos neműt állíthasson a jelölő szervezet. Az alkotmány módosítására irányuló javaslat a miniszterek és államtitkárok között mindkét nem arányát legalább egyharmadban állapította volna meg.

A két liberális képviselő azért javasolta az 50%-ot és azt, hogy a két nem felváltva kövesse egymást a pártlistán, mert úgy vélték, hogy csak így módon biztosítható, hogy az új jogszabály érdemi változást hozzon.

A nemzetközi tapasztalatok alapján ugyanis – mint ahogy azt már korábban említettem – az 50%-os megoldással érhető el, hogy a nők aránya elérje azt a bizonyos „kritikus tömeg”-et (körülbelül 28-32%) amely fölött képviselőik már érdemben meg tud jelenni a törvényhozásban.

A javaslatot ugyan két parlamenti bizottság (az Alkotmányügyi, és az Emberi Jogi Bizottság) is vitára alkalmasnak találta, valamint a két legnagyobb parlamenti párt, a Fidesz és az MSZP is támogatta, 2007 végén, egy hosszas vitát követő szavazáson 132 igen és 97 nem szavazattal, 118 tartózkodás mellett a javaslat elbukott. Érdekes módon mind a javaslatra nemmel szavazók, mind a tartózkodók között számos női képviselő volt.²⁰

Ugyan 2007-ben úgy tűnt, hogy a kvótarendszerre vonatkozó törvényjavaslat benyújtásával megindult egy biztatónak tűnő folyamat, mégis három évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a női kvóta kérdése újra politikai párbeszéd alanya legyen.

---

²⁰ Döntésüket azzal magyarázták, hogy szerintük a jelenlegi helyzet demokratikus, hiszen érvényesülnek a képviselői demokrácia alapvető elvei: minden állampolgárnak egyenlő szavazati joga és egyenlő részvételi lehetősége van, vagyis nincs politikai diszkrimináció, érvényesül a politikai egyenlőség-

2010-ben a Nők a Pályán civil szervezet népszavazási kezdeményezést indított útjára annak érdekében, hogy - ismét- kvóta bevezetésével próbálja meg elősegíteni a nők politikai képviselésének ügyét.

A szervezet elsődleges célja ugyan az, hogy a nemek egyenlőségére vonatkozó európai uniós szintű állásfoglalásokban és paktumokban foglaltak Magyarországon is megvalósuljanak, mégis úgy döntött, hogy aláírásgyűjtő akció keretében támogatja annak a 27 nőnek a munkáját, akik 2009-ben nyújtottak be népszavazási kérelmet az Országos Választási Bizottságnak a női kvóta ügyében.

Maga a kérdés – pedig – így szólt: *"Egyetért-e Ön azzal, hogy a nők méltó közéleti szerepvállalásának elérése érdekében az európai parlamenti, az országgyűlési és a helyi önkormányzati választásokról szóló törvények egészüljenek ki olyan rendelkezésekkel, amelyek előírják, hogy csak olyan listát lehessen bejelenteni, amelyen egymás után váltakozva hol az egyik, hol a másik nem képviselői szerepelnek?"* Már a kérdés megfogalmazásából kitűnik, hogy a Nők a Pályán civil szervezet javaslata lényegében megegyezik a 2007-ben benyújtott törvényjavaslattal.

Az aláírásgyűjtési akció csupán három hónapig, 2010. november 14-e és 2011. január 25-e között zajlott. Ilyen rövid idő alatt képtelenség lett volna összegyűjteni a népszavazáshoz szükséges 200 ezer támogató aláírást, így a megszerzett 65 ezer aláírás is mindenképp szép eredménynek számít.

A szervezet is a túlságosan rövid ideig tartó kampányban látja a kudarc okát, és tervezi, hogy kiértékeli az aláírásgyűjtés és a médiakampány tapasztalatait, és dönt arról, hogy újabb népszavazási kezdeményezést indítanak, vagy más módon próbálják elérni céljaikat.

Azt azonban mindenképpen fontos megjegyezni, hogy a szervezet női kvótáért folytatott küzdelme nem a férfiak ellen irányult. Célja az lett volna, hogy az olyan kérdéseket, melyek a nőket súlyosabban érintik (például: otthonszülés, részmunkaidő vagy a kevés bölcsődei, illetve óvodai férőhely kérdése), valóban női politikusok képviselhesék, és hogy egy másfajta magatartás is helyet kapjon a parlamentben.

Valamint a női kvótában eszközt láttak arra, hogy áttörjön az ún. „üvegplafon”²¹ és helyrebillenjen az egyensúly a politikai döntéshozatalban.

Összegzés

Az általam feldolgozott szakirodalom és elkészített interjúk alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a Svédországban oly sikeresen alkalmazott négy tényező mindegyike megvalósítható Magyarországon.

Ehhez azonban lényeges szemléletmódbeli változásra van szükség mind a politikai élet szereplői, mind a társadalom körében.

A magyar politikai pártoknak azt kéne felismerniük, hogy igenis szükségük van hűséges női választókra és női pártaktivistákra egyaránt. Ehhez elengedhetetlen, hogy a **pártok** – a svéd folyamat mintájára – először célok, majd célkitűzések, végül kvóták segítségével növeljék a színeikben megjelenő politikusnők arányát, hogy ezzel még hitelesebbé válhassanak (főképp) a női választók számára. Valamint kiegyensúlyozott listák állításával lehetőséget adjanak a választók számára, hogy szavazatukkal valóban hozzájárulhassanak egy demokratikusabb, nemek szempontjából arányos parlament megalakulásához. Emellett a pártok programjaikban is külön fejezetben térjenek ki a nők megváltozott társadalmi helyzetének jobbítására.

Ami a **magyar női civil szervezeteket** illeti, megerősödésük elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a nők helyzetében valódi változás következhesse be.

A női szervezetek aktivistái és a téma szakértői²² általában egy legalább 100-150 fős tömeget hiányolnak maguk mögül, akikkel együtt már képesek lennének hatékonyan fellépni a nők érdekeiért.

Azonban ahhoz, hogy a nők bátran ki merjenek állni jogaikért, érdekeikért és véleményükért, a társadalom támogató hozzáállása is rendkívül fontos lenne. Véleményem

---

²¹ Az **üvegplafon** kifejezés olyan esetekben használatos, amikor egy szakképzett személy előmenetele egy szervezet [hierarchiáján](#) belül csak egy bizonyos szintig lehetséges. Ennek lehet oka – például a nemi alapú – [hátrányos megkülönböztetés](#).

²² Mindkét interjúalany, Magyar Mónika és Juhász Borbála, valamint a Közép-Európai Egyetem docense, Petó Andrea is a civil nők fellépésének hiányát nevezte meg a női szervezetek gyengeségének egyik legfőbb okaként.

szerint pedig elérkezett az idő arra, hogy a politikai ambíciókkal rendelkező nők a mostani pályakezdő generációtól is megkapják ezt a támogatást.

A **magyar vegyes választási rendszer listás elemében** is további lehetőségek rejlenek a nők számára, amennyiben a pártok hajlandóak kiegyensúlyozni pártlistáikat. Ehhez viszont rendkívül nagy szükség van a női szervezetek és a pártokon belüli nők összefogására, hogy ily módon két oldalról is nyomást gyakoroljanak a politika világának azon szereplőire, akik tényleges döntéshelyzetben vannak a kérdést illetően.

S végül, ha minden szereplő hozzáadná a „svéd modell” magyarországi megvalósulásához a maga részét, talán nem is lenne szükség alkotmánymódosítással bevezetett törvényi **kvótarendszerre**; vagy ha mégis, csupán egy rövid időre, átmeneti intézkedésként.

Végül már talán csak a legfontosabb kérdés maradt hátra. Mégpedig az, hogy hogyan kezdjünk neki ennek a – svéd tapasztalat alapján akár 20-30 évig is tartható – folyamatnak?

Az első és legfontosabb, hogy e változás iránt a fentebb említett minden szereplőnek elkötelezettnek kell lennie.

Az általam készített interjú során feltett azon kérdésemre pedig, hogy „Melyek azok a tényezők, amelyek lehetővé tennék a svéd modell megvalósítását Magyarországon?” azt a számomra meglepő választ kaptam, hogy ezek a tényezők már részben jelen vannak hazánkban, csak figyelmet kéne rájuk fordítani és alkalmazni kellene őket. Ugyanis „létezik ma már korszerű gender szakmapolitikai csoport – ha kicsi is – Magyarországon, valamint érvényben van 2010 januárja óta egy haladó szemléletű, európai mércével is elfogadható Gender stratégiai kormányrendelet, melynek címe: „Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia – Irányok és célok, 2010-2021”. Ezt kellene megvalósítani, pénzt rendelni hozzá, valamint szakértőkkel konkrét minisztériumi programokra lebontani azokat.

Ezek a feladatok mind a politika világának szereplőire várnak és csak reménykedni lehet abban, hogy a civil szervezetek által rendezett megannyi rendezvény és figyelemfelkeltő kampány, és legfőképp ez az új – a kérdésben elkötelezett - generáció mind tevőlegesen is hozzájárulnak ahhoz, hogy e folyamat minél hamarabb elkezdődhessen.

Felhasznált irodalom

Dahlerup, Drude – Freidenvall, Lenita (2005): Quotas as a ‘Fast track’ to Equal Representation for Women. In: *International Feminist Journal of Politics*, 7:1 March 2005, 26-48.

Dahlerup, Drude (2002): Using Quotas to Increase Women’s Political Representation In: *International IDEA*, 2002,

Women in Parliament, Stockholm (<http://www.idea.int>) (this is an updated version of the chapter which was originally published in International IDEA’s Handbook: *Women in Parliament Beyond Numbers*, Stockholm, International IDEA, 1998).

Freidenvall, Lenita (2003): Women’s political representation and Gender Quotas-The Swedish Case. In: *Working Paper Series*. The Research Program on Gender Quotas.

http://www.statsvet.su.se/quotas/l_freidenvall_wps_2003_2.pdf (Letöltve: 2010. szeptember 12.)

Garancsi, Gyöngyi (2007): A nőkérdés a pártok politikájában In: *A Nő és a Politikum- A nők politikai szerepvállalása Magyarországon* (szerk.: Palasik Mária) Napvilág Kiadó: Budapest, 261-268.

Ilonszki, Gabriella (2009): Női kvóta Magyarországon - ha igen, akkor miért nem? In: *A női kvóta Magyarországon A 2007-es év vitája a politikai esélyegyenlőségről; Nők a politikai döntéshozatalban munkacsoport*, Szociális és Munkaügyi Minisztérium

Ilonszki, Gabriella – Montgomery, Kathleen (2002): *Több demokrácia, kevesebb képviselő? – Választások, pártok, nők a magyarországi politikában*. Politikatudományi Szemle 2002/3-4, pp. 7-34.

Mike, Gyula (2009): Női kvóta a Parlamentben? In: *Glossa Iuridica* – I. évfolyam 2009/1. szám

Palasik, Mária (2007): A nők a parlamentben (1920-1990). In: *A Nő és a Politikum- A nők politikai szerepvállalása Magyarországon* (szerk.: Palasik Mária) Napvilág Kiadó: Budapest, 227-257.

Schadt, Mária (2007): Női vezetők a Kádár-korszakban – kiválasztódás és karrier In: *A Nő és a Politikum- A nők politikai szerepvállalása Magyarországon* (szerk.: Palasik Mária) Napvilág Kiadó: Budapest, 191-225.

Sainsbury, Diane (2004): Women's Political Representation in Sweden: Discursive Politics and Institutional Presence. In: *Scandinavian Political Studies*. Vol. 27- No.1, 2004

MTI (2007): Küszöbön a parlamenti női kvóta http://hvg.hu/itthon/20071017_parlament_szdsz_noi_kvota_sandor_klara (Letöltve: 2011. február 22.)

Origo (2007): Nem lesz női kvóta a parlamentben

<http://www.origo.hu/itthon/20071127-nem-lesz-noi-kvota-a-parlamentben.html> (Letöltve: 2011. február 7.)

168óra Online (2011): Meztelen férfiakkal kampányolnak a női esélyegyenlőségért

<http://www.168ora.hu/itthon/meztelen-ferfiakkal-kampanyolnak-a-noi-eselyegyenlosegert-67492.html> (Letöltve: 2011.01.02.)

További információ

<http://www.nokapalyan.hu/index.jsf>

<http://eselyegyenloseg.eu/noierdek/>

<http://www.noszovetseg.hu/>

<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

<http://www.guide2womenleaders.com/>

<http://www.quotaproject.org/>

<http://www.sweden.gov.se/>

http://www.riksdagen.se/default_56.aspx